

Stavovi roditelja i odgojitelja o slikovnicama s ekološkim sadržajima i odgoju djece predškolske dobi

Antonija Huljev¹, Irella Bogut¹, Kristina Krpan²

¹Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

²Dječji vrtić Osijek

ahuljev@foozos.hr; ibogut@foozos.hr; kristinavidovic95@gmail.com

SAŽETAK

Slikovnica, kao prva knjiga u djetetovu životu, u mnogobrojnim aspektima doprinosi njegovu razvoju i usvajanju odgojnih vrijednosti. Slikovnica s ekološkim sadržajima najbogatiji je izvor pisane riječi s kojim se dijete može sresti u ranom djetinjstvu, a posredstvom koje na zabavan i edukativan način uči o ekološkim odgojnim vrijednostima i važnosti očuvanja okoliša. Cilj je ovoga rada bio prikazati rezultate istraživanja provedenoga na uzorku od 141 odgojitelja te 120 roditelja u Hrvatskoj čija djeca pohađaju dječji vrtić kako bi se stekao uvid u stavove po pitanju učestalosti i ulozi čitanja slikovnica s ekološkim sadržajima djeci predškolskoga uzrasta. Također, u širem smislu, cilj je rada bio prikazati ulogu slikovnice s ekološkim sadržajima u promicanju ekološkoga odgoja i vrijednosti te njezin utjecaj na razvoj ekološke svijesti u djece predškolske dobi. Rezultati istraživanja pokazali su da odgojitelji smatraju da dovoljno poznaju globalne i ekološke probleme koji se događaju te da je većina roditelja stavova da odgojitelji u dječjim vrtićima potiču stvaranje ekološke svijesti kod djece. Ovim je radom ukazano na važnosti slikovnica s ekološkim sadržajima i čitanja istih djeci predškolske dobi u dječjim vrtićima te obiteljskom okruženju.

Ključne riječi: čitanje; dječji vrtić; ekološke odgojne vrijednosti; okoliš; slikovnica

UVOD¹

Čitanje djeci u ranoj dobi trebalo bi prakticirati od samoga djetetova rođenja. Razloga je za to mnogo, a između ostaloga, čitanje djeci u ranoj dobi pozitivno je povezano s čitalačkim uspjehom u kasnijoj čovjekovoj dobi (Atkinson i sur., 2002). S obzirom na to da se slikovnice mogu promatrati i kao potencijalni svijet modela (Huljev, 2019) možemo reći da stvaranje pozitivnih čitalačkih navika u ranoj dobi može imati pozitivne učinke na dijete kada je u pitanju usvajanje odgojnih vrijednosti. S obzirom na važnost razvijanja ekološke svijesti u djece te s obzirom na to da „ekološka svijest proizlazi iz svjetske ekološke krize koja utječe na čovjekovu perspektivu promatranja i senzibiliranja u okoliš“ (Smolak i Kemeter, 2017) odgoj i obrazovanje za ekološke odgojne vrijednosti trebalo bi biti zastupljeno od najranije djetetove dobi.

Odgojitelji u dječjim vrtićima trebaju voditi računa o stvaranju svijesti kod predškolske djece o potrebi za očuvanjem prirode. Bitno je djeci ponuditi primjeren sadržaj za čitanje u njihovoj dob te ih prilikom čitanja i gledanja ilustracija poticati na razgovor o tomu što su doživjeli (Zimmermann i Hutchins, 2003). Zsigurno najbogatiji izvor pisane riječi s kojim se dijete može sresti kada je riječ o tomu da djeca u ranom djetinjstvu kroz igru i zabavan način uče o važnosti očuvanja okoliša jest slikovnica s ekološkim sadržajima. Čitanje slikovnica od najranije djetetove dobi pomaže razvijanju njegovih govornih sposobnosti, bogati djetetov rječnik, uvodi ga u svijet mašte i umjetnosti, unaprjeđuje njegove sposobnosti slušanja, pomaže u razvoju opažanja, promatranja, pozornosti, mišljenja i logičnoga zaključivanja (Radonić i Stričević, 2009). Istraživanje iz 2012. godine pokazuje da knjige s ekološkim

¹ Rad je djelomično oslonjen na diplomski rad Kristine Krpan „Slikovnica u funkciji ekološkog odgoja“ izrađen pod mentorstvom prof. dr. sc. Irele Bogut i obranjen 27. rujna 2021. godine na Fakultetu za odgojne i obrazovne znanosti Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku.

Antonija Huljev, A.; Bogut, I.; Krpan, K. 2024. Stavovi roditelja i odgojitelja o slikovnicama s ekološkim sadržajima i odgoju djece predškolske dobi. *Educ. biol.*, 10:64-72. <https://doi.org/10.32633/eb.10.4>

sadržajima potiču djecu i tinejdžere postati discipliniranima i brižnima prema okolišu te da sudjeluju u stvaranju lokalnoga ekološkoga znanja i praćenja ekološke discipline u svojim obiteljima, vrtićima i školama. Povezivanje problema, krivnje, mogućnosti, odgovornosti i predanosti samo su neke dobrobiti ekološkoga odgoja (Larsson, 2012).

Kada je riječ o ekološkom odgoju valja napomenuti da je sve više ljudske populacije zabrinuto za globalne probleme, a takve pozitivne promjene pokazuju volju čovjeka za promjenom i boljim životom čitave planete. Stoga, pozitivan stav i osviještenost k prirodi daje nadu za moguće rješavanje problema koji se događaju u svijetu. Odgoj i obrazovanje u ovom području trebaju početi od najranije djetetove dobi. Iskustva djece mogu se u razdoblju djetetove predpismenosti proširiti istraživanjima slikovnica zajedno s roditeljima i odgajateljima (Anđić, 2018). Najvažniju odgojnu ulogu u životu djeteta ima obitelji, stoga i najraniji, prvi susret djeteta predškolske dobi s odgojem za okoliš počinje u obitelji, a nastavlja se u dječjem vrtiću. Polaskom u dječji vrtić dijete je uključeno u ekološke aktivnosti čime razvija pojam o prirodi koja ga okružuje i kroz poticajnu okolinu počinje proces stvaranja ekološke svijesti i usvajanja ekoloških vrijednosti. Veliku ulogu u stvaranju ekološke svijesti i usvajanju ekoloških odgojnih vrijednosti imaju i slikovnice s ekološkim sadržajima i stoga će se u radu pokušati opisati osnovna načela o ulozi čitanja ekoloških slikovnica djeci predškolske dobi te mišljenja i stavove odgojitelja i roditelja o ovim pitanjima.

Predškolska dob najprikladnije je vrijeme za oblikovanje djetetove osnovne percepcije svijeta, u čemu veliku ulogu imaju roditelji (Fang, 2018), ali i odgojitelji u dječjim vrtićima. Obrazovanje za održivi razvoj, očuvanje okoliša i racionalno korištenje energije dio je cjeloživotnog obrazovanja koje treba započeti od ranog djetinjstva. „Stječući iskustva i učeći posredstvom igre i iz neposrednoga iskustva kod djece se stvara snažna osnova za razvoj komunikacijsko interakcijske dimenzije razvoja osjetljivosti i svijesti za okoliš“ (Pap. i sur., 2012). Tijek aktivnosti, utemeljen na tim potrebama, mora u jednakoj mjeri utjecati na osjetilne, emocionalne i moralne, a ne samo intelektualne funkcije djeteta. U predškolskom razdoblju djeca se brzo razvijaju u kognitivnom, socijalno-emocionalnom, tjelesnom, psihomotornom, jezičnom i estetskom području. U tom razdoblju, osim osnovnih navika i vještina, važno je u djece razvijati ekološku svijest. Razvijanje ekološke svijesti i usvajanje ekoloških odgojnih vrijednosti u djece predškolske dobi moguće je raznim aktivnostima, a „ekološka aktivnost mora biti prilagođena dobi i potrebi djece, imati razrađene faze igre i aktivnosti uz pripremljen potreban materijal“ (Pejić Papak, 2008). Različiti projekti, ekološke slikovnice i radionice, razvrstavanje otpada, štednja energije, očuvanje prirode i okoliša imaju jedan zajednički cilj, a to je razvoj ekološke svijesti kod djece kao i razvoj percepcije o važnosti očuvanja našega planeta. Djetetu se na taj način kroz poticajni i raznoliki sadržaj daje prilika razvijati vlastite emocije, empatiju te odnos prema svim živim bićima. Djecu treba učiti energetskej štednji, razumnom korištenju resursa, brizi o biljkama, životinjama, kućnim ljubimcima te s njima promatrati crtane filmove i dokumentarne emisije ekološke tematike, igrati igre koje potiču ekološke navike i akcije, čitati slikovnice s ekološkim sadržajima, pjevati pjesme i crtati crteže s ekološkim sadržajima i sl. Svi sadržaji ekološkoga odgoja djece u obitelji i dječjem vrtiću trebaju biti primjereni njegovim mogućnostima i sposobnostima (Tomić i Jakovljević, 2020).

Slikovnica je u radu s djecom vrlo važno i neizostavno sredstvo za rad. Smatra se prvom dječjom knjigom koja otvara djeci pogled u drugi svijet. Prva dječja knjiga s pregršt ilustriranih slika odvodi djecu u svijet nestvarnoga, ali i upoznavanje onoga što nas okružuje (Šeravić Lovrak, 2020). Slikovnica je nedvojbeno i najbogatiji izvor pisane riječi s kojim se dijete može sresti u ranom djetinjstvu (Martinović i Stričević, 2011). Ona je jedinstven medij i zbog svoga dvojnog diskursa, onoga jezičnog (verbalnog) te

slikovnog (vizualnog) (Narančić Kovač, 2016). Također, slikovnica se u određenom smislu može promatrati i kao prvi djetetov udžbenik: „Slikovnice koje sadrže oblikovne detalje koji kombiniraju taktilnu i ikoničku metodu u edukaciji djece, potvrđuju značaj slikovnice kao prvog udžbenika“ (Hlevnjak, 2000). Slikovnice za djecu imaju višestruke funkcije: zabavnu, spoznajnu, informacijsko-odgojnu, estetsku te iskustvenu funkciju (Čačko, 2000). Za posredovanje odgojnih vrijednosti najvažnija je upravo spoznajna funkcija slikovnice jer dijete propituje ispravnost i adekvatnost svojih stavova, odnosno dijete vremenom usvaja odgojne vrijednosti. Književnost je i medij posredstvom kojega se vrši proces identifikacije čitatelja s književnim likom pa tako dijete privlače „priče ili pjesme u kojima mu je glavni lik po nečemu sličan i može se s njime identificirati. Zato su djeci zanimljive slikovnice u kojima su tekstualno i likovno skladno obrađene teme o raznim vrstama i oblicima dječjeg samopouzdanja“ (Halačev, 2000). Nadalje, uzimajući u obzir važnost iskustvene funkcije slikovnice polazimo od stajališta da je dijete punopravan član društva. Iskustvenom funkcijom slikovnica djetetu pruža posredno iskustvo (Martinović i Stričević, 2011).

Dječje slikovnice s ekološkim sadržajima obično potiču djecu na usvajanje ekoloških odgojnih vrijednosti i poticanje ekoloških aktivnosti poput recikliranja, koje mogu izvesti sami ili s obitelji u kući, vrtiću i lokalnoj zajednici (Echterling, 2016). Djeca predškolskoga uzrasta najbliže su slikovnice s tematikom životinja posredstvom kojih dijete uči o međusobnim odnosima u ekosustavu, suživotu čovjeka i prirode i sl. Na taj način književna umjetnost postaje medij posredstvom kojega dijete uči i usvaja pozitivne vrijednosti. Medij književnosti u odgoju je djece vrlo važan jer se sposobnost uživljanja u tuđe probleme i empatičnost razvijaju cijeloga života gledanjem i slušanjem tuđih životnih iskustava i priča, kako iz stvarnih života tako i iz književnosti i drugih vrsta umjetnosti (Puura, 2021). Cilj ekološkoga odgoja nikako nije samo prijenos znanja i činjenica koje bi dijete trebalo naučiti o okolišu, „nego i izgradnja ispravnih stavova i pozitivnog okoliša prema okolišu“ (Majdenić, 2019). Da bi dijete zavoljelo čitanje slikovnica i takvo provođenje vremena, vrlo je važno da djeca provedu više vremena čitajući s roditeljima jer ih to dovodi do veselja i potpune sreće i pozitivno utječe na dječju motivaciju za čitanje. Čitanje je najpoželjnije provoditi u ugodnoj obiteljskoj okolini. Tijekom zajedničkoga čitanja roditelji i dijete bolje se upoznaju te stvaraju poseban odnos međusobnoga povjerenja. Roditelji ne bi smjeli prisiljavati djecu na aktivnost čitanja jer ih time odbijaju od aktivnosti čitanja. Djetetu aktivnosti vezane za čitanje trebaju doći postepeno i prirodno, a roditelji ih u tim aktivnostima trebaju motivirati. „Motivacija za čitanje ključan je čimbenik uspješnog čitanja i razumijevanja kod djece. Stoga se roditelji, učitelji i drugi stručni radnici moraju potruditi pri uvjeravanju djece da su stranice knjiga pune prekrasnih, poučnih priča. Samo tako djeca će doći do spoznaje da je čitanje zabavna aktivnost“ (Ražman, 2013). Uz poticajnu okolinu, slušanjem roditeljskoga čitanja stvara se ujedno i povezanost između djeteta i roditelja uz mnoge druge dobrobiti. Ova je činjenica vrlo važna jer „studije pokazuju da slušanje stihova i pjesmica ubrzava razvoj rječnika čak i bolje od obična govora“ (Puura, 2021). Potičući rano čitanje kod djece predškolske dobi potrebno ga je u obiteljskoj, ali i vrtićkoj atmosferi okružiti raznovrsnim slikovnicama primjerenim njihovoj dobi. Čitanje ne mora imati točno određen vijek trajanja, poželjno je dopustiti djetetu samostalno dovršiti priču ili izmisliti vlastitu te prilikom čitanja djetetu dopustiti postavljanje pitanja i sl. Čitanje treba biti ugodna aktivnost i za dijete i za roditelje i odgajatelje jer se tako stvara preduvjet da dijete zavoli knjigu i čitanje. Vrtićko i obiteljsko okruženje trebaju biti poticajno okruženje za dijete jer će u takvom okruženju dijete zavoljeti čitalačke aktivnosti čime će se stvoriti preduvjet i za usvajanje odgojnih vrijednosti posredstvom književne umjetnosti.

Glavni je cilj istraživanja bio steći uvid u stavove i mišljenja odgojitelja i roditelja, čija djeca pohađaju dječje vrtiće, o učestalosti i ulozi čitanja slikovnica s ekološkim sadržajima djeci predškolskoga uzrasta. Odnosno, istraživanjem se nastojalo saznati stavove i mišljenja sudionika o ulozi slikovnica u svrhu usvajanja ekološke svijesti i ekološkog odgoja te poticanja čitalačkih vještina u djece predškolske dobi. U skladu s tim, u istraživanju su postavljene sljedeće znanstvene pretpostavke:

- ☞ H1 – većina odgojitelja koristi slikovnice ekološkoga sadržaja u svom odgojno-obrazovnom radu u dječjem vrtiću. Slikovnicu koriste u svrhu usvajanja ekološke svijesti i ekološkoga odgoja kod djece predškolske dobi.
- ☞ H2 – većina odgojitelja ima pozitivne stavove o slikovnici kao sredstvu ekološkoga odgoja i koriste ju kao poticaj ranoga čitanja kod djece predškolske dobi.
- ☞ H3 – većina roditelja u druženju s djecom koristi slikovnicu s ekološkim sadržajima u edukativne svrhe.
- ☞ H4 – većina roditelja ima pozitivan stav o slikovnicama s ekološkim sadržajima i smatra da su odgojitelji dovoljno ekološki osviješteni za poučavanje ekološkom odgoju u dječjem vrtiću.

METODE

Istraživanje je provedeno mrežnim putem (*Google forms*) tijekom travnja i svibnja 2021. godine, na uzorku od 120 (46 %) roditelja i 141 (54 %) odgojitelja. Mrežno postavljen upitnik sadržavao je uvodno obrazloženje i iskaz o povjerljivosti podataka. Dobrovoljno su ga popunjavali odgojitelji i roditelji čija djeca pohađaju dječji vrtić, a zajamčena im je potpuna anonimnost, kao i mogućnost odustajanja od istraživanja u bilo kojem trenutku. Sudionici su bili upoznati s ciljem istraživanja koje se provodilo u skladu s najvišim etičkim istraživačkim standardima. Istraživanje je provedeno u svrhu pisanja diplomskoga rada na Fakultetu za odgojne i obrazovne znanosti Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku. Upitnik se distribuirao društvenim mrežama, a prije odobravanja istraživanja, mentorica rada pregledala je i odobrila instrumentarij. Istraživanje je provedeno u skladu s važećim Etičkim kodeksom Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera (2011) pri čemu su sudionici istraživanja dragovoljno sudjelovali na temelju informiranoga pristanka, povjerljivosti, tajnosti i anonimnosti podataka.

S obzirom na spol, 254 (97,3 %) sudionika su ženskoga spola, a sedam (2,7 %) sudionika muškoga spola. Samostalno konstruirani upitnici (upitnik za roditelje te upitnik za odgojitelje) za potrebe provedbe istraživanja sastojali su se od nekoliko dijelova. Prvi se dio sastojao od općih podataka sudionika dok se drugi dio pitanja odnosio na slikovnice s ekološkim sadržajima i njihovu uporabu u dječjim vrtićima. Treći dio pitanja odnosio se na stavove o upotrebi slikovnica s ekološkim sadržajima u dječjim vrtićima. Četvrti dio pitanja odnosio se na stavove o djetetovoj percepciji o slikovnicama s ekološkim sadržajima dok se peti dio pitanja u upitniku odnosio na stavove o uporabi slikovnica u radu/druženju. Šesti dio pitanja odnosio se na stavove o slikovnicama s ekološkim sadržajima i njihovu korištenju kao poticaju čitalačkih vještina u djece predškolske dobi. Sudionici su svoje stavove iskazivali na skali procjene od pet stupnjeva pri čemu je: 1 – uopće se ne slažem, 2 – ne slažem se, 3 – niti se slažem, niti se ne slažem, 4 – slažem se, 5 – u potpunosti se slažem do 5 – u potpunosti se slažem te od 1 – ne koristim uopće, 2 – gotovo nikada, 3 – ponekada, 4 – prilično često te 5 – svakodnevno).

U istraživanju su sudjelovali samo odgojitelji i roditelji koji su dobrovoljno pristali na istraživanje. Faktori isključenja bili su nepotpuno ili nepravilno ispunjen upitnik. Kategorijski podatci predstavljeni su apsolutnim i relativnim frekvencijama. Razlike u raspodjeli kategorijskih podataka testirane su χ^2 testom, a po potrebi Fisherovim egzaktnim testom. Normalnost raspodjele numeričkih varijabli testirana je Shapiro-Wilkovim testom. Zbog raspodjele numeričkih podataka koje ne slijede normalnu razdiobu numerički podatci opisani su medijanom i granicama interkvartilnog raspona, a za testiranja su korištene neparametrijske metode. Razlike numeričkih varijabli između dviju nezavisnih skupina uspoređene su Mann Whitneyevim U testom. Sve su P vrijednosti dvostrane. Razina značajnosti postavljena je na Alpha=0,05. Za statističku analizu korišten je statistički program MedCalc® Statistical Software inačica 20 (*MedCalc Software Ltd, Ostend, Belgium; https://www.medcalc.org; 2021*) i IBM

SPSS Statistics 23 (IBM Corp. Released 2015. IBM SPSS Statistics for Windows, Version 23.0. Armonk, NY: IBM Corp.).

REZULTATI I RASPRAVA

Rezultati istraživanja provedenoga na uzorku od 120 (46 %) roditelja i 141 (54 %) odgojitelja, s obzirom na ženski (N = 254 / 97,3 %) i muški (N = 7 / 2,7 %) spol, bez značajne su razlike u raspodjeli u odnosu na skupine. Da je obrazovna ustanova koju dijete pohađa zadovoljavajuće opremljena slikovnicama općega i ekološkoga sadržaja, slaže se 181 (69,3 %) sudionik, od kojih značajnije više, njih 93 (77,5%) roditelja u odnosu na odgojitelje (χ^2 test, P = 0,008). Da djeci čitaju slikovnice s ekološkim sadržajima navodi 217 (83,1 %) sudionika, a da imaju mogućnost korištenja digitalnih slikovnica u odgoju ili radu navodi 107 (41 %) sudionika, od kojih značajnije više, njih 77 (64,2 %) roditelja u odnosu na odgojitelje (χ^2 test, P < 0,001). Rezultati su prikazani u tablici 1.

Tablica 1 Stavovi sudionika o opremljenosti dječjih vrtića slikovnicama te njihovoj sadržajnosti

	Broj (%) sudionika			
	Roditelji	Odgojitelji	Ukupno	P*
Dječji vrtić koji dijete pohađa zadovoljavajuće je opremljen slikovnicama općega i ekološkoga sadržaja.	93 (77,5)	88 (62,4)	181 (69,3)	0,008
Koriste slikovnice s ekološkim sadržajima prilikom čitanja djeci.	97 (80,8)	120 (85,1)	217 (83,1)	0,36
Imaju mogućnost korištenja digitalnih slikovnica u odgoju i radu.	77 (64,2)	30 (21,3)	107 (41)	<0,001

* χ^2 test

Nadalje, 74 (52,5 %) odgojitelja slaže se ili se u potpunosti slaže s tvrdnjom o dovoljnom broju sati predviđenih za ekološki odgoj tijekom rada u odgojno-obrazovnom procesu, dok ih se 21 (14,9 %) ne slaže ili se u potpunosti ne slaže. Potpuni rezultati prikazani su u tablici 2.

Tablica 2 Procjena odgojitelja o broju sati predviđenih za ekološki odgoj tijekom rada u odgojno-obrazovnom procesu

Broj odgojitelja (%)					
Imam dovoljan broj sati predviđenih za ekološki odgoj tijekom rada u odgojno-obrazovnom procesu.					
U potpunosti se ne slažem	Ne slažem se	Niti se slažem niti se ne slažem	Slažem se	U potpunosti se slažem	Ukupno
3 (2,1)	18 (12,8)	46 (30,5)	43 (30,5)	31 (22)	141 (100)

Kada je riječ o učestalosti korištenja slikovnica s ekološkim sadržajima kod obje skupine sudionika rezultati istraživanja pokazuju da u svom radu iste prilično često koristi 91 (34,9 %) sudionik. Također, da su slikovnice s ekološkim sadržajima iznimno važan aspekt učenja i poticanja ekološke svijesti kod djece predškolske dobi slaže se ili se u potpunosti slaže 245 (93,9 %) sudionika, bez značajne razlike u raspodjeli radi li se o roditeljima ili odgojiteljima. Rezultati su prikazani u tablici 3.

Tablica 3 Korištenje slikovnica s ekološkim sadržajima u druženju/radu, te stav o njihovoj važnosti

Broj sudionika (%)				
	Roditelji	Odgojitelji	Ukupno	P*
Koliko učestalo koristite slikovnice s ekološkim sadržajima u druženju/radu s djecom?				
Ne koristim uopće	8 (6,7)	10 (7,1)	18 (6,9)	0,07
Gotovo nikada	14 (11,7)	15 (10,6)	29 (11,1)	
Ponekada	56 (46,7)	46 (32,6)	102 (39,1)	
Prilično često	37 (30,8)	54 (38,3)	91 (34,9)	
Svakodnevno	5 (4,2)	16 (11,3)	21 (8)	
Slikovnice s ekološkim sadržajima iznimno su važan aspekt učenja i poticanja ekološke svijesti u djece predškolske dobi.				
U potpunosti se ne slažem	0	1 (0,7)	1 (0,4)	0,34 [†]
Ne slažem se	0	3 (2,1)	3 (1,1)	
Niti se slažem niti se ne slažem	6 (5)	6 (4,3)	12 (4,6)	
Slažem se	34 (28,3)	31 (22)	65 (24,9)	
U potpunosti se slažem	80 (66,7)	100 (70,9)	180 (69)	

* χ^2 test; [†]Fisherov egzaktni test

Većina se sudionika (187/71,6 %) u potpunosti slaže s tvrdnjom da je slikovnica važno sredstvo učenja u procesu ekološkoga odgoja u dječjem vrtiću, bez značajne razlike u raspodjeli odgovora radi li se o roditeljima ili o odgojiteljima. S tvrdnjom da je djeci predškolske dobi zanimljivije čitanje slikovnica od eko-projekata ili radionica, u potpunosti se ne slaže 28 (10,7 %) sudionika, tj. značajnije više odgojitelja u odnosu na roditelje (χ^2 test, $P = 0,04$). Od ukupno 62 (23,8 %) sudionika koji se u potpunosti slažu s tvrdnjom da odgojitelji aktivno surađuju s roditeljima prilikom obrazovanja za odgoj i okoliš i razvijanja ekološke svijesti, značajno je više roditelja u odnosu na odgojitelje (Fisherov egzaktni test, $P = 0,005$). Isto tako, 103 (85,8 %) se roditelja slaže ili se u potpunosti slaže s tvrdnjom da odgojitelji potiču stvaranje ekološke svijesti kod djece, što je značajno više, negoli se s tom tvrdnjom slažu sami odgojitelji (Fisherov egzaktni test, $P < 0,001$). Roditelji se, također, statistički značajnije više, u odnosu na odgojitelje, u potpunosti (47 / 39,2 %) slažu s tvrdnjom da odgojitelji koriste slikovnicu u svrhu odgoja za okoliš tijekom djetetovog boravka u dječjem vrtiću (χ^2 test, $P < 0,001$). Rezultati su prikazani u tablici 4.

Tablica 4 Stavovi sudionika o slikovnicama i razvijanju ekološke svijesti kod djece predškolske dobi

	Broj (%) sudionika			P*
	Roditelji	Odgojitelji	Ukupno	
Slikovnica je važno sredstvo učenja u procesu ekološkoga odgoja u dječjem vrtiću.				
U potpunosti se ne slažem	0	0	0	
Ne slažem se	0	0	0	
Niti se slažem niti se ne slažem	13 (10,8)	9 (6,4)	22 (8,4)	0,38
Slažem se	25 (20,8)	27 (19,1)	52 (19,9)	
U potpunosti se slažem	82 (68,3)	105 (74,5)	187 (71,6)	
Djeca predškolske dobi zanimljivije je čitanje slikovnica od eko-projekata ili radionica.				
U potpunosti se ne slažem	6 (5)	22 (15,6)	28 (10,7)	0,04
Ne slažem se	31 (25,8)	25 (17,7)	56 (21,5)	
Niti se slažem niti se ne slažem	49 (40,8)	63 (44,7)	112 (42,9)	
Slažem se	15 (12,5)	13 (9,2)	28 (10,7)	
U potpunosti se slažem	19 (15,8)	18 (12,8)	37 (14,2)	
Odgojitelji aktivno surađuju s roditeljima prilikom obrazovanja za odgoj i okoliš i razvijanja ekološke svijesti.				
U potpunosti se ne slažem	3 (2,5)	6 (4,3)	9 (3,4)	0,005 [†]
Ne slažem se	12 (10)	8 (5,7)	20 (7,7)	
Niti se slažem niti se ne slažem	27 (22,5)	54 (38,3)	81 (31)	
Slažem se	39 (32,5)	50 (35,5)	89 (34,1)	
U potpunosti se slažem	39 (32,5)	23 (16,3)	62 (23,8)	
Odgojitelji u dječjim vrtićima potiču stvaranje ekološke svijesti kod djece.				
U potpunosti se ne slažem	0	6 (4,3)	6 (2,3)	<0,001 [†]
Ne slažem se	1 (0,8)	15 (10,6)	16 (6,1)	
Niti se slažem niti se ne slažem	16 (13,3)	64 (45,4)	80 (30,7)	
Slažem se	40 (33,3)	39 (27,7)	79 (30,3)	
U potpunosti se slažem	63 (52,5)	17 (12,1)	80 (30,7)	
Odgojitelji u dječjim vrtićima koriste slikovnicu u svrhu ekološkoga odgoja tijekom djetetova boravka u dječjem vrtiću.				
U potpunosti se ne slažem	0	15 (10,6)	15 (5,7)	<0,001
Ne slažem se	3 (2,5)	47 (33,3)	50 (19,2)	
Niti se slažem niti se ne slažem	23 (19,2)	62 (44)	85 (32,6)	
Slažem se	47 (39,2)	14 (9,9)	61 (23,4)	
U potpunosti se slažem	47 (39,2)	3 (2,1)	59 (19,2)	

* χ^2 test; [†]Fisherov egzaktni test

Ukoliko se gleda procjena tvrdnji kao ocjenska skala, uočava se da je značajno više slaganje roditelja, u odnosu na odgojitelje, da odgojitelji aktivno surađuju s roditeljima prilikom obrazovanja za odgoj i okoliš i razvijanja ekološke svijesti u djece (Mann Whitney U test, $P = 0,01$). Također, značajno više smatraju da odgojitelji potiču stvaranje ekološke svijesti kod svoje djece (Mann Whitney U test, $P < 0,001$), da odgojitelji koriste slikovnicu u svrhu odgoja za okoliš tijekom djetetovog boravka u dječjem vrtiću (Mann Whitney U test, $P < 0,001$); značajnije se više slažu da odgojitelji dovoljno poznaju globalne i ekološke probleme koji se događaju oko nas (Mann Whitney U test, $P < 0,001$), te da su dovoljno ekološki osviješteni i poznaju važnost uloge ekološkoga odgoja u razvoju djece (Mann

Whitney U test, $P < 0,001$). Također, roditelji se značajno više slažu s tvrdnjom da je pripovijedanje priča učinkovitiji način poticanja čitalačkih vještina od korištenja drugih suvremenih metoda koje uključuju i digitalizaciju (Mann Whitney U test, $P = 0,03$). Rezultati su prikazani u tablici 5.

Tablica 5 Stavovi sudionika o slikovnicama s ekološkim sadržajima i poticanju čitalačkih vještina

	Medijan (interkvartilni raspon)		P*
	Roditelji	Odgojitelji	
Slikovnice s ekološkim sadržajima koristim tijekom rada/druženja s djecom.	3 (3-4)	3 (3-4)	0,05
Ekološke slikovnice su iznimno važan aspekt učenja i poticanja ekološke svijesti kod djece predškolske dobi.	5 (4-5)	5 (4-5)	0,58
Korištenjem slikovnice kroz ekološki odgoj u dječjem vrtiću djetetu omogućujemo stvaranje vizualne percepcije pročitano.	5 (4-5)	5 (4-5)	0,46
Slikovnica je važno sredstvo učenja u procesu ekološkoga odgoja u dječjem vrtiću.	5 (4-5)	5 (4-5)	0,23
Djeci predškolske dobi zanimljivije je čitanje slikovnica od eko-projekata ili radionica.	3 (2-4)	3 (2 - 3)	0,18
Odgojitelji aktivno surađuju s roditeljima prilikom obrazovanja za odgoj i okoliš i razvijanja ekološke svijesti.	4 (3-5)	3 (3-4)	0,01
Odgojitelji potiču stvaranje ekološke svijesti kod djece.	5 (4-5)	3 (3-4)	<0,001
Odgojitelji koriste slikovnicu u svrhu odgoja za okoliš tijekom djetetovog boravka u dječjem vrtiću.	4 (4-5)	3 (2-3)	<0,001
U dječjem vrtiću koje pohađa dijete posvećeno je dovoljno pozornosti korištenju slikovnice u svrhu ekološkog odgoja.	4 (3-5)	4 (3-4)	0,05
U dječjem vrtiću prisutna je slikovnica s ekološkim sadržajima koju koristite kao poticaj ranog čitanja kod djece predškolske dobi.	-	4 (3-5)	-
Odgojitelji dovoljno poznaju globalne i ekološke probleme koji se događaju.	4 (3-5)	3 (3-4)	<0,001
Odgojitelji su dovoljno ekološki osviješteni i poznaju važnost uloge ekološkog odgoja u razvoju djece.	4 (3-5)	3 (2-3,5)	<0,001
Čitanjem spoznajnih slikovnica djeca uče i stvaraju nova iskustva o pojavama koje ih okružuju.	5 (4-5)	5 (4-5)	0,72
U dječjem vrtiću djeteta čitanje slikovnica koristi se kao poticaj za razvoj čitalačkih vještina.	5 (4-5)	5 (4-5)	0,57
U dječjem vrtiću djeteta prisutna je slikovnica ekoloških sadržaja koju odgojitelji koriste kao poticaj ranog čitanja kod djece predškolske dobi.	4 (3-5)	4 (3-5)	0,66
Povezanost djeteta s prirodom važna je za njegov razvoj.	5 (5-5)	5 (5-5)	0,64
Djeci raste vještina čitanja u skladu s osviještenosti roditelja prema učenju čitalačkih radnji.	5 (5-5)	5 (4-5)	0,05
Dijete uči o okolišu kroz vlastito iskustvo, kroz sva osjetila pa tako i putem auditivnih osjetila, npr. čitanjem i slušanjem slikovnice prigodne tematike.	5 (5-5)	5 (5-5)	0,67
Pripovijedanje priča učinkovitiji je način poticanja čitalačkih vještina od korištenja drugih suvremenih metoda koje uključuju digitalizaciju.	5 (4-5)	4 (3-5)	0,03

*Mann Whitney U test

Prema prikazanim rezultatima uočljivo je da se više od 2/3 sudionika slaže s tvrdnjom da je slikovnica važno sredstvo učenja u procesu ekološkoga odgoja u dječjem vrtiću što je u korelaciji s rezultatima studije provedene u Turskoj koja implicira da je korištenje ekoloških priča u obrazovanju za okoliš učinkovita i razvojno primjerena aktivnost za djecu predškolskoga uzrasta. Odgojitelji nastoje povećati svijest i znanje djece te stavove i motivaciju za stvaranje ekološki održivoga društva (Altun, 2018). Istraživanje u ovom radu pokazalo je da se svaki treći sudionik slaže da je u vrtiću koje pohađa dijete posvećeno dovoljno pozornosti korištenju slikovnice u svrhu ekološkog odgoja čime je hipoteza (H1) djelomično odbačena. Nadalje, 72 % sudionika u potpunosti se slaže da čitanjem spoznajnih slikovnica djeca uče i stvaraju nova iskustva o pojavama koje ih okružuju, Također, više se od polovice sudionika slaže s tvrdnjom da se u dječjem vrtiću čitanje slikovnica koristi kao poticaj za razvoj čitalačkih vještina čime je hipoteza (H2) potvrđena. Istraživačka studija iz Grčke pokušala je istražiti cjelokupnu sliku o tome jesu li i kako odgojitelji u dječjem vrtiću uključeni u ekološki odgoj. Rezultati su pokazali da treba staviti naglasak na sustavno stručno usavršavanje odgojitelja u vrtiću u vezi s teorijom, kao i na praktičnu primjenu ekološkoga odgoja (Flogaitis, Daskolia i sur., 2005). Naše je istraživanje pokazalo da odgojitelji smatraju da dovoljno poznaju globalne i ekološke probleme koje se događaju. Statistički

se značajno u većoj mjeri roditelji, u odnosu na odgojitelje, slažu s tim da su odgojitelji dovoljno ekološki osviješteni te da poznaju važnost uloge ekološkoga odgoja u razvoju djece predškolske dobi. U novijoj turskoj studiji iz 2021. godine rezultati pokazuju da je ekološka svijest djece uzrasta od pet do šest godina niska te se zaključno navodi da su u procesu ekološkoga odgoja važni i roditelji jednako kao i odgoj u dječjem vrtiću. Predlaže se, prema tome, da bi odgojitelji u dječjim vrtićima u većoj mjeri trebali uključivati roditelje u rad s djecom kroz ekološke aktivnosti (Simsar, 2021). Prema rezultatima provedenoga istraživanja u radu uočljivo je da velika većina sudionika koristi slikovnicu u edukativne svrhe čime je potvrđena hipoteza (H3).

Nadalje, rezultati studije Martín Martín i sur. (2019) pokazuju da većina slikovnica za djecu pozitivno utječe na svijest o utjecaju ljudskoga djelovanja na okoliš. Rezultati istraživanja provedenoga za potrebe ovoga rada pokazuju da se 72 % sudionika u potpunosti slaže s tim da je slikovnica važan medij u procesu učenja i prenošenja vrijednosti u kontekstu ekološkoga odgoja u dječjem vrtiću. Gotovo 40 % odgojitelja prilično često koristi slikovnice s ekološkim sadržajima u svom radu, dok nešto manje od polovice ispitanih roditelja ponekad koristi slikovnice istih sadržaja tijekom druženja s djecom. Odgojitelji se u statistički značajnoj mjeri više slažu (65 %) s tvrdnjom da je u dječjem vrtiću prisutna slikovnica s ekološkim sadržajima koju odgojitelji koriste kao poticaj ranog čitanja kod djece predškolske dobi, u odnosu na roditelje. Također, rezultati su istraživanja pokazali da gotovo dvije trećine anketiranih roditelja smatra da su odgojitelji ekološki osviješteni u dovoljnoj mjeri za poučavanje ekološkoga odgoja u dječjim vrtićima čime je prihvaćena hipoteza (H4).

ZAKLJUČAK I METODIČKI ZNAČAJ

Na temelju provedenoga istraživanja, proučene literature te dobivenih rezultata istraživanja može se zaključiti da odgojitelji koriste slikovnice s ekološkim sadržajima u svom odgojno-obrazovnom radu u dječjem vrtiću, ali ne u mjeri u kojoj bi to bilo poželjno, čemu u prilog govori podatak da tek 40% odgojitelja često koristi slikovnice s ekološkim sadržajima tijekom svoga rada s djecom. Gotovo 73% odgojitelja slikovnicu koristi u svrhu usvajanja ekološke svijesti i ekološkoga odgoja kod djece predškolske dobi. Nadalje, odgojitelji pozitivno promišljaju o slikovnici kao sredstvu ekološkoga odgoja i koriste ju kao poticaj ranoga čitanja u radu s djecom. Istraživanje pokazuje i da velika većina sudionika koristi slikovnicu u edukativne svrhe. Roditelji, isto tako pozitivno promišljaju o slikovnici s ekološkim sadržajima, većina ih koristi iste u edukativne svrhe tijekom druženja s vlastitom djecom te smatraju da su odgojitelji u dovoljnoj mjeri ekološki osviješteni za poučavanje ekološkoga odgoja u dječjem vrtiću. Zaključno, u dječjim vrtićima u Hrvatskoj potrebno je omogućiti djeci pristup većem broju slikovnica s ekološkim sadržajima. Ministarstvo znanosti i obrazovanja trebalo bi kontinuirano osiguravati odgojiteljima više programa o ekološkom odgoju, omogućiti im stručne skupove i osposobljavanja za odgoj i okoliš. Takve edukacije trebale bi sadržavati najnovija istraživanja i pristupe o ekološkom odgoju. Odgojitelj s adekvatnim znanjem svoje će kompetencije podijeliti s roditeljima na roditeljskim sastancima ili pedagoškim radionicama. Takav pristup uvelike bi poboljšao rad odgojitelja i suradnju roditelja i odgojitelja. Kvalitetnom suradnjom stručnjaka za obrazovanje i roditelja kao primarnih odgojitelja djetetu ostvarujemo put zdravoga i cjelovitoga razvoja. Posredovanjem ekoloških odgojnih vrijednosti učimo ih čuvanju okoliša za našu i buduće generacije.

LITERATURA

- Altun, D. (2018). Preschoolers' pro-environmental orientations and theory of mind: ecocentrism and anthropocentrism in ecological dilemmas. *Early Child Developments and Care*, 190(11), 1820-1832. doi:10.1080/03004430.2018.1542385
- Atkinson, P. M., Parks D. K., Cooley S. M i Sarkis, S. L. (2002). Reach Out and Read: a pediatric clinic-based approach to early literacy promotion. *Journal of Pediatric Health Care: official publication of National Association of Pediatric Nurse Associates & Practitioners*, 16(1), 10-15.
- Anđić, D. (2018). *Djeca, okoliš i održivi razvoj*. Učiteljski fakultet u Rijeci, Sveučilište u Rijeci.
- Čačko, P. (2000). Slikovnica, njezina definicija i funkcija. U: Javor, R. (prir.), *Kakva je knjiga slikovnica*. Zbornik, Zagreb, 26. travnja 1999. (str. 12-16). Knjižnice grada Zagreba.
- Echterling, C. (2016). How to Save the World and Other Lessons from Children's Environmental Literature. *Children's Literature in Education*, 47(4), 283-299.

- Fang, S.-C. (2018). The influence of parental education on the environmental education of pre-schoolers. A case study of self-designed picture book. *Journal of Baltic Science Education*, 17(2), 187–199.
- Flogaitis, E., Daskolia, M. i Liarakou, G. (2005). Greek kindergarten teachers' practice in environmental education: an exploratory study. *Journal of Early Childhood Research*, 3(3), 299–320. doi:10.1177/1476718X05056529
- Halačev, S. (2000). Sadržaj slikovnica kao prilog razvoju samopouzdanja u djece. U: Javor, R. (prir.), *Kakva je knjiga slikovnica: Zbornik, Zagreb, 26. travnja 1999* (str.79–83). Knjižnice Grada Zagreba.
- Hlevnjak, B. (2000). Kakva je to knjiga slikovnica? U R. Javor (prir.), *Kakva je knjiga slikovnica: Zbornik, Zagreb, 26. travnja 1999*. (str. 7–11). Knjižnice Grada Zagreba.
- Huljev, A. (2019). Estetski i odgojni aspekti slikovnica. U M. Valentina, I. Trtanj i V. Živković Zebec (ur.), *Dijete i jezik danas – razvoj pismenosti u materinskom i inom jeziku/ Children and languages today – first and second language literacy development* (str. 207–222). Osijek: Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku,
- Krpan, K. (2021). Slikovnica u funkciji ekološkog odgoja (Diplomski rad). Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti. <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:141:781025>
- Larsson, B. (2012). The Cosmpopolitanization of Childhood: Eco-Knowledge in Children's Eco-Edutainment Books. *Young*, 20(2), 199–218. doi:10.1177/110330881202000205
- Majdenić, V. (2019). Slikovnice za djecu mlađe školske dobi u svrhu ekološkog odgoja. *Pannoniana*, 3(1-2), 199–238.
- Martinović, I. i Stričević, I. (2011). Slikovnica: prvi strukturirani čitateljski materijal namijenjen djetetu. *Libellarium: časopis za istraživanja u području informacijskih i srodnih znanosti*, 4(1), 39–63.
- Martín Martín, N., Hageman, J. L., Montgomery, S. E. i Rule, A. C. (2019). A Content Analysis of Thirty Children's Picture Books about Ecology. *Journal of STEM Arts, Crafts, and Constructions*, 4(1), 83–120.
- Narančić Kovač, S. (2016). *Jedna priča – dva pripovjedača. Slikovnica kao pripovijed*. ArtTresor naklada.
- Pap, T., Šarić, Lj., Lončar, I. i Domac, J. (2012). Odgoj djece predškolske dobi za održivi razvoj i racionalno korištenje energije: priručnik. Grad Zagreb, Gradski ured za energetiku, zaštitu okoliša i održivi razvoj.
- Pejić-Papak, P. (2008). Igram razmišljamo i djelujemo ekološki. U: Uzelac, V., Vujičić, L. i Boneta, Ž. (ur.), *Cjeloživotno učenje za održivi razvoj* (str. 111–114). Rijeka, Učiteljski fakultet Sveučilišta u Rijeci, 3.
- Puura, K. (2021). *Finski odgoj djece. Tajna odgoja najsretnije i najbolje djece na svijetu*. Stilus.
- Radonić, M. i Stričević, I. (2009). Rođeni za čitanje: promocija ranog glasnog čitanja djeci od najranije dobi. *Pediatrics Croatica*, 53(7–11). <https://hpps.com.hr/wp-content/uploads/2022/12/dok02-1.pdf>
- Ražman, L. (2013). Razvoj čitateljske pismenosti, motivacije i tečnosti čitanja kod djece, *Varaždinski učitelj*, 6(11), 1-6.
- Simsar, A. (2021). Young Children's Ecological Footprint Awareness and Environmental Attitudes in Turkey. *Child Indicators Research, Springer, The International Society of Child Indicators (ISCI)*, 14(4), 1387–1413.
- Smolak, I. i Kemeter, D. (2017). Ekološka svijest građana Republike Hrvatske. *Zbornik radova Međimurskog veleučilišta u Čakovcu*, 8(2), 73–81.
- Tomić, R. I. i Jakovljević, M. J. (2020). Čimbenici odgoja i obrazovanja mladih za ekološki održivi razvoj. *Putokazi*, 8(2), 229–246.
- Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku (2011). *Etički kodeks Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku*. <https://www.foozos.hr/dokumenti/studenti/Eticki%20kodeks.pdf>
- Šeravić Lovrak, K. (2020). Primjena slikovnice u provedbi projekata u dječjem vrtiću. *Časopis za odgojne i obrazovne znanosti Foo2rama*, 4(4), 147–154.
- Zimmermann, S. i Hutchins, C. (2003). *7 Keys to comprehension. How to help your kids read it and get it!* Three Rivers Press.